



SJABBAT SJALOM

Sjabbat Weekblad voor Nederland

Jaargang IX, Nr. 330

Parasjat Kie Tisa

20 Adar 5770
5/6 maart 2010

Overzicht Parasjat Kie Tissa (Exodus 30:11 – 34:35)

Mosjé houdt een volkstelling door de halve sjekels te tellen die door alle mannen boven de twintig jaar gegeven zijn. Mosjé wordt geboden een koperen wasbekken te maken voor het *Misjkan*. De vrouwen schenken het benodigde materiaal. De samenstelling van de zalvingsolie wordt gespecificeerd, en Hasjem instrueert Mosjé om deze olie alleen te gebruiken voor de inwijding van het *Misjkan*, zijn vaatwerk en voor de zalving van Aharon en diens zonen. Hasjem kiest Betsalel en Oholiav uit als de vakmannen om het *Misjkan* en al de voorwerpen ervoor te maken. Het Joodse volk wordt geboden de Sjabbat te houden als een eeuwig teken dat Hasjem de wereld geschapen heeft. Mosjé krijgt twee Stenen Tabletten van het Getuigenis, waarop de tien geboden staan geschreven. Een gemengde menigte die met het Joodse Volk Egypte verlaten heeft, raakt in paniek wanneer het lijkt dat Mosjé niet op tijd terug komt van de berg, en dwingen Aharon een gouden kalf te maken om dat te aanbidden. Aharon probeert hen af te houden en het uit te stellen. Hasjem zegt tegen Mosjé dat hij onmiddellijk naar het volk moet terugkeren, en dreigt alles en iedereen te vernietigen en een nieuwe natie uit Mosjé op te bouwen. Wanneer Mosjé de orgie van de afgodendienst ziet, smijt hij de Stenen Tabletten met de tien geboden op de grond en vernietigt het gouden kalf. De Leviëten melden zich vrijwillig aan om de overtreders, 3.000 man, te doden. Mosjé bestijgt opnieuw de berg om Hasjem om vergeving te vragen voor het volk, en Hasjem accepteert zijn gebeden. Mosjé zet het *Misjkan* op en de wolk van de glorie van Hasjem keert terug. Mosjé vraagt Hasjem om hem de regels, waarbij de wereld geregeerd wordt, te tonen, maar hem wordt slechts een klein deel van zijn verzoek ingewilligd. Hasjem vertelt hem nieuwe stenen uit te hakken, en toont hem de tekst van het gebed dat genade zal oproepen. Afgoderij, overspel en de combinatie van melk en vlees zijn verboden. De wetten van Pesach, de eerst geborene, de eerste vruchten, Sjabbat en Soekot worden geleerd. Wanneer Mosjé afdaald met het tweede stel Tabletten, glanst zijn gezicht ten gevolge van het contact met de G-dheid.

Met toestemming vertaald uit Torah Weekly van Ohr Somayach in Jerusalem, Israel

©1998 Ohr Somayach International - All rights reserved.

HOOGTEPUNTEN VAN DE HAFTARA

Haftara Para (Jechezkel 36:16-38)

36:16-19 De oorzaak van de ballingschap van de Israëliëten is hun zonde van de vervuiling van het Land Israëel en de verontreiniging van het Volk. De Joden waren schuldig aan afgoderij, bloedvergieten en ontucht. Elk van deze drie zonden leidde ertoe dat de Joden in ballingschap werden gestuurd. Nadat de Israëliëten in ballingschap gestuurd werden, gaf Hasjem aan Jechezkel een profetie die de Joden hoop zou geven. 36:20-23 - De reden dat de Joden na 70 jaar mochten terugkeren uit ballingschap, was niet omdat zij tot inkeer gekomen waren en daarmee het recht op terugkeer naar Erets Jisraël verdiend hadden. Maar het was dat Hasjem niet wilde dat de vijanden van Israëel zouden zeggen: „Wij zijn erin geslaagd G-ds volk te vernietigen.” 36:24-27 De toekomstige geestelijke wedergeboorte zal beginnen als Hasjem Israëel gereinigt heeft. Hasjem zal hun *Jetser HaRa* (hun slechte neigingen) uit hun hart verwijderen, en hen als het ware nieuwe harten geven met een zuivere geest. Hasjem zal ons veranderen van „harten van steen” in „harten van vlees”. Deze harten zullen ons in staat stellen ook de *choekiem* [de wetten die geen logische verklaring hebben] van Tora van harte na te komen. Jechezkel belooft ons, dat in de toekomst de profetie weer zal terugkeren tot Israëel. 36:28-36 Jechezkel krijgt een profetie over toekomstige zegeningen. Hij voorspelt dat de Joden in de toekomst weer permanent en veilig zullen leven in het Land Israëel. Zij zullen in Hasjem geloven en zijn mitswot nakomen. Hasjem belooft het Joodse volk te helpen en te redden. Hasjem zal dan Israëel zegenen met overvloed, een overvloed aan producten en een overvloed aan kinderen. Niet dat Israëel dat dan verdiend heeft, maar dat zullen zij krijgen dankzij G-ds genade.

Inzicht in Parasjat Kie Tisa 5770

Door Rabbi Avraham Chaim Carmell

Gebaseerd op de inzichten van de Meor Vashemesh (Met toestemming overgenomen uit HaModia)

Het verhaal wordt verteld over een Jood in het begin van de twintigste eeuw in New York die naar het vroege *minjan* op Sjabbat-ochtend kwam en zijn *tefillien* begon om te leggen. Hij verdedigde zijn ongewoon gedrag [op Sjabbat legt men geen *tefillien*] met de volgende logica: „Onze Geleerden vertellen ons dat een Jood altijd twee *ottiot* – twee tekens – moet hebben. Eén is de *brit mila* – de besnijdenis – en de tweede is de *tefillien* gedurende de week en Sjabbat houden op Sjabbat. Daar ik het niet kan helpen dat ik moet werken vandaag, heb ik *tefillien* nodig als mijn tweede *ot*!”

(Merkwaardigerwijs was de logica van deze arme drommel niet zo raar. De Chofetz Chaim geeft serieuze overweging aan de mogelijkheid dat iemand, die zeven dagen per week moet werken, onder bepaalde omstandigheden *tefillien* moet leggen [zie *Bioer Halacha*, hfd. 344, s.v. *we-afieloe*].)

Wat maakt het houden van Sjabbat zo uniek, dat het op gelijke voet staat met *mila* en *tefillien*? Wanneer Sjabbat een *ot* – teken – wordt genoemd in deze parasja – „het is een eeuwig durend teken tussen Mij en de Israëlieten” – is de reden die gegeven wordt, dat „in zes dagen heeft G-d de hemel en de aarde geschapen, en op de zevende dag hield Hij op en rustte” (*Sjemot* 31:17). De erkenning dat G-d de wereld in zes dagen geschapen heeft, lijkt een universeel idee, dat voor de hele mensheid van toepassing is. Echter, niet alleen zijn niet-Joden niet verplicht Sjabbat te houden, zij zijn zelfs verboden dat te doen. Voor hen geldt „24/7” (*Sanhedrin* 31:17).

De *Midrasj* verklaart het geval van een niet-Jood die Sjabbat houdt, met een situatie waarin de koning en de koningin een privé conversatie hebben en dan komt er een gewone burger zich met hun gesprek bemoeien, een vergrijp dat hem zijn leven kan kosten. Op welke manier is rusten op Sjabbat een privéaangelegenheid tussen de koning en de koningin, iets wat niet-Joden uitsluit?

Rasji verklaart het *ot* van Sjabbat als volgt: „Het is een groot teken tussen ons, dat Ik jullie heb uitverkoren doordat Ik jullie Mijn rustdag als erfenis heb gegeven tot rust” (*Sjemot* 31:13). Hoe kan ons rusten vergeleken worden met dat van Hasjem? Hasjem schiep alles wat Hij wilde, en stopte; wij stoppen omdat ons dat is bevolen, of omdat we moe zijn.

In feite, als Sjabbat Hasjems schepping van de wereld in zes dagen moet gedenken, dan zou dat op vrijdag moeten zijn – de dag dat Hij de schepping voltooide. Waarom gedenken we de dag dat Hij *stopte* met de schepping?

Maar maakte Hasjem alles wat de wereld nodig heeft in zes dagen? De *pasoek* zegt: „En G-d eindigde op de zevende dag het werk dat Hij gedaan had” (*Bereisjiet* 2:2). *Rasji* merkt daar op: „Wat ontbrak er nog aan de wereld? Rust. Nu kwam Sjabbat en [daarmee] kwam de rust. Nu was het werk geëindigd en voltooid.”

De laatste scheppingsdaad die het de „finishing touch” gaf, was de hoedanigheid om te rusten. Dit is iets G-ddelijks dat Hasjem ziet als iets unieks van Hem. Hij staat het ons toe om Zijn rustdag met ons te delen als een teken van onze unieke relatie met Hem. Maar wat heeft onze Sjabbatrust te maken met de voltooiing van de Schepping?

Sta mij toe dat ik met u een inzicht deel dat ik hoorde van mijn broer, Rav Ya’akov Mordechai *sjlita*. De Maharal legt uit dat de zes dagen van de week de zes gezichten van de fysieke wereld symboliseren – boven, beneden en de vier windrichtingen. Sjabbat, de zevende dag, symboliseert de zevende, abstracte dimensie, die mening en vorm geeft aan de andere zes. Vier stukken hout kunnen alles of niets zijn; het is een abstracte doel dat er een tafel van maakt. Zo ook is het universum een conglomeraat van atomen, totdat men het ziet als een platform voor de mens om zijn Schepper te herkennen.

De *Meor Vashemesh*¹ schrijft dat gedurende de zes scheppingsdagen Hasjem Zijn Aanwezigheid steeds verder verhulde. Als Hij Zichzelf nog verder verhuld had, dan zou het onmogelijke voor de mens zijn geweest om door de sluier heen te breken om Hem te zien, en daarom zei Hasjem: genoeg! En toen maakte Hij de Sjabbat, een dag die Hij bezielde met een extra dosis van Zijn Aanwezigheid, om ons in staat te stellen om onze erkenning van Zijn Almacht te bevestigen.

Op Sjabbat trekken we ons terug van onze betrokkenheid met de materiële wereld en concentreren we ons op

¹. Rabbijn Kalonymus Kalman Epstein van Krakau (ca. 1753-1825).

ons doel. Dit is de hoedanigheid van rust die aan de wereld ontbrak – een mogelijkheid om betekenis te geven aan een aardse wereld. Het is het ultieme doel van de Schepping, een opdracht die alleen aan *Am Jisraël* is toevertrouwd – aan de nakomelingen van de *Avot* [Aartsvaderen], die hun hele leven wijdden aan de onthulling van Hasjems aanwezigheid in deze wereld.

Op deze manier, trachten we, wanneer we stoppen met werken, Hasjem te evenaren. Door te rusten zijn we in staat de wereld te bezielen met een spirituele betekenis. *Sforno* stelt dat dit de betekenis is van het woord „*wajinafasj*” [Hij rustte], waarvan de wortel het woord *nefesj* is. Hasjem gaf een extra ziel aan deze Sjabbatdag – de *nesjama jetera*.

Dit is het privégesprek tussen de koning en de koningin. Zij bespreken het lange-termijn-doel van de monarchie. De volken van de wereld, die geen deel hebben aan het verbond van Avraham, zijn verantwoordelijk voor het onderhoud van de materiële wereld. Hasjem heeft hen niet als partners gekozen voor het uiteindelijke doel van de Schepping. Het is de Jood, die zijn beker wijn opheft en op vrijdagavond *Wajechoeloe* zegt, die een partner met Hasjem wordt in de daad van de Schepping (*Sjabbat* 119b). Dit is het speciale onderscheidingsteken van het Sjabbat-houden dat de Jood apart zet van de andere volken.

Hij kan men verzekeren dat deze Sjabbatrust niet de vorm aanneemt van een uitgebreid Sjabbatmiddag-slaapje, maar in plaats daarvan, zoals *Rasji* schrijft „een ontspannen rust, niet een voorbijgaande rust” (*Sjemot* 31:15)? Het antwoord ligt opgesloten in het volgende vers: „*Bnei Jisraël* moet de Sjabbat in acht nemen door die te maken.” Hoe „maakt” men Sjabbat?

Sommigen vertalen „*Wesjamroe Bnei Jisraël et haSjabbat*” met „de Israëlieten moeten op de Sjabbat wachten” [zoals in *Bereisjiet* 37:11]: „*We-aviev sjamar et hadavar* – zijn vader (Ja’akov) wachtte op de uitkomst van de droom van Joseef.” Behalve dat men zijn reis- en werkschema en zodanig moet organiseren dat men zich naar behoren voorbereiden kan op de Sjabbat, zo ook moet men zich innerlijk naar behoren daarop voorbereiden.

In *Parasjat Waëchanan* begint het gebod om Sjabbat te houden met het woord *sjamor* – ‘bewaak, bescherm.’ De reden die gegeven wordt om Sjabbat te houden, is dat we moeten gedenken dat wij slaven waren in Egypte en dat G-d ons daarvan heeft verlost. Wat is het verband tussen *Jetsiat Mitsrajiem* – de Uittocht uit Egypte – en Sjabbat? Misschien is de boodschap dat we onszelf moeten bewaken, beschermen, opdat we geen slaaf worden van ons werk.

In Egypte waren we slaven van een vreemde cultuur, die ons geen vrijheid voor onszelf toestond. Hasjem verlostte ons uit die toestand, zodat we dienaren van Hem zouden zijn. We moeten de hele week goed onthouden dat onze opdracht als Joden is om *roechnioet* – spiritualiteit – in de fysieke wereld te brengen. Onze hele week hoort een voorbereiding te zijn voor Sjabbat, een voorproefje van de uiteindelijke Sjabbat, wanneer de hele mensheid de *kedoesja* van een Jood zal erkennen (*Rasji* 31:13).

Onze Geleerden leren ons dat als alle Joden twee Sjabbatot houden, zij onmiddellijk verlost zullen worden. De Rebbe Reb Schmelke van Nikolsburg *zl* verklaarde dat de eerste Sjabbat de volgende week een Sjabbat-sfeer zal geven. Dan, na een week van geïnspireerde dagen, zullen we een verheven Sjabbat houden, die de *geëla sjelema* – de volledige verlossing – zal brengen – spoedig in onze tijd.

Shabbat Para – שַׁבַּת פָּרָה

Op de Sjabbat vóór Parasjat Hachodesh (dat is de laatste Sjabbat vóór de maand Niesan) lezen we voor *maftier* over de Rode Koe. Deze afdeling is te vinden in het Boek Bemidbar (Numeri), hoofdstuk 19:1-22.

In de tijd van het *Beit HaMikdasj* was iedereen verplicht een *Korban Pesach* (Paasoffer) te brengen, dat op de eerste avond van Pesach (de Sederavond) gegeten werd. Maar alleen ritueel reine mensen mochten van dit offervlees eten. Daarom werd voordat de maand Niesan begon in het openbaar omgeroepen, dat ieder die door aanraking van een dode ritueel onrein was geworden, zich moest reinigen met het reinigingswater van de Rode Koe, zodat iedereen rein zou zijn met Pesach en zijn offer kon brengen. Ennatuurlijk moest men er dan voor oppassen om zich na de reiniging niet opnieuw te verontreinigen voor Pesach.

Nu dat we geen *Beit HaMikdasj* meer hebben en dus ook geen Pesachoffer, lezen we deze afdeling in Tora daarvoor in de plaats (net zoals onze dagelijkse gebeden zijn gekomen in plaats van de dagelijkse offers in de Tempel) en hopen we dat we dat de Tempel spoedig herbouwd zal worden, zodat we weer het Pesachoffer in reinheid kunnen brengen..

MISJNA VAN DE WEEK
TRAKTAAT DEMAI – HOOFDSTUK EEN

Misjna 1:3

הַלֹּקֶחַ לְזָרַע וְלִבְהֶמָה, קָמַח לְעֹרוֹת, שֶׁמֶן לֵנֶר, שֶׁמֶן לְסוּךְ בּוֹ אֶת הַפְּלִים, פֶּטוּר מִן הַדְּמַאי. מְפֻזֵּב וְלֵהֲלֵן, פֶּטוּר מִן הַדְּמַאי. חֵלֶת עִם הָאֶרֶץ, וְהַמְדַמֵּעַ, וְהַלְקוּחַ בְּכֶסֶף מְעַשֵּׂר שְׁנִי, וְשִׁירֵי הַמִּנְחוֹת, פֶּטוּרִין מִן הַדְּמַאי. שֶׁמֶן עָרֵב, בֵּית שְׁמַאי מְחַיְבִין, וְבֵית הַלֵּל פּוֹטְרִין:

Wanneer men koopt¹ voor zaad² of voor vee³, meel voor huiden⁴, olie voor een lamp, olie om voorwerpen mee in te vetten, dan is dat vrijgesteld van *demai*. Van Keziev en verder⁵ is men vrijgesteld van *demai*. De *challa* van een *am haärets*⁶ en wat vermengd is⁷ [met *troema*] en wat gekocht is met geld van *ma'aser sjeni*⁸ en de restanten van meeloffers⁹ zijn vrijgesteld van *demai*. Vermengde olie¹⁰, daarvan zegt Beit Sjammai dat men verplicht is [er tienden van af te scheiden¹¹ als *demai*], maar Beit Hilleel stelt het vrij¹².

Aantekeningen

1. Wanneer men *demai* koopt van een *am haärets* om dat te eten of te drinken, dan moet men daar *ma'aser sjeni* van afnemen, maar wanneer het gekochte product niet voor menselijke consumptie bestemd is, is men vrijgesteld van *ma'aser sjeni*.
2. **Wanneer men koopt voor zaad** – Wie [zaad] koopt [van een *am haärets*] omdat te zaaien, is vrijgesteld van [de wetten voor] *demai*, maar met *tewel wadai* [zekere *tewel*] is het zeker verboden om te zaaien (RAV).
3. **Of voor vee** – Als men [een product] gekocht heeft [van een *Am Haärets*] met de bedoeling dat als veevoer te gebruiken, is men vrijgesteld van [de voorschriften voor] *demai*. Echter, wanneer men het kocht met de bedoeling om het te gebruiken als voedsel voor de mens, en daarna bedacht men zich en besloot het als veevoer te gebruiken, dan moet men het als *demai* vertienden (RAV).
4. **Meel voor huiden** – Om te looien (RAV).
5. **Van Keziev en verder** – Keziev [Achziev, zie Jehosjoea 19:29 en Sjoftiem 1:31] is de plaats tot waar de terugkerenden uit Bawel kwamen. Het werd wel veroverd door hen die uit Egypte kwamen [onder Jehosjoea], maar niet door de terugkerende uit Bawel en men [de Geleerden] hebben alleen die gebieden verplicht gesteld tot *demai* die door de terugkerenden uit Bawel heroverd werden, zodat [het gebied] van Keziev en verder [naar het noorden, Keziev lag ten noorden van Akko] is vrijgesteld van *demai*. En wij zijn niet bang dat het product uit dat gebied uit het land Israël komt, dat wil zeggen dat dit gebied dus vertiend moet worden [en wel bij het land Israël hoort] en dat de terugkerenden uit Bawel zich daar gevestigd hebben, want wij gaan er vanuit dat alles wat buiten het land ligt, vrijgesteld is, totdat wij zeker weten dat het verplicht is, en we gaan ervan uit dat *Erets Jisraël* verplicht is [tot *demai*] totdat wij zeker weten dat het is vrijgesteld (RAV).
6. **De *challa* van een *am haärets*** – Het meeloffer dat de *am haärets* heeft afgescheiden van zijn deeg, om dat aan de priester te geven, is vrijgesteld van *ma'aser* (RAV).
7. **En wat vermengd is** – Wanneer een *sea* van het product van een *am haärets* gevallen is in honderd *sea* [of minder] *choelien* [ongewijd product] dan is alles *medoema*, d.w.z. door elkaar vermengd, [en heeft dan *troema*-status] en dan geeft hij alles aan een Kohen [en een Israël mag het niet eten] en het is vrijgesteld van *ma'aser* (RAV).
8. **En dat wat gekocht is met geld van *ma'aser sjeni*** – D.w.z. als men het product van een *am haärets* koopt met het geld waarmee men *ma'aser sjeni* heeft gelost, zowel met geld van *ma'aser sjeni* van *demai* als van *Wadai* [wat zekere *tewel* is], dan is dat vrijgesteld van *ma'aser sjeni* (RAV).
9. **De restanten van meeloffers** – Een handvol [Komeets] meel wordt op het altaar verbrand en de rest wordt door de priesters opgegeten. En wij zijn niet bevreesd dat de *am haärets* iets [naar de Tempel] gebracht heeft [om te worden geofferd] en dat daar niet geschikt voor gemaakt is (RAV). [De *am haärets* heeft respect voor gewijd voedsel en zal dat zeker vertiend hebben].
10. **Vermengde olie** – Olie die vermengd is met welriekende olieën of met geurige kruiden (RAV).
11. Beit Sjammai stelt het verplicht omdat de olie weliswaar niet als voedsel gebruikt wordt maar om zich er mee in te smeren en het als parfum te gebruiken, maar het wordt geabsorbeerd door het lichaam en dan heeft men er dus zo ook profijt van.
12. Beit Hilleel zegt dat de voorschriften van *demai* alleen voor voedsel gelden en niet voor olie om te zalven.

Uit de Babylonische Talmoed

De voornaamste onderwerpen van Traktaat Sjabbat Daf 32

Daf 32a

Vervolg verklaring Misjna:

Het vers [Bamidbar 15:20] zegt: „Het eerste van je deeg zul je als *challa* afscheiden.” Dus Israël is gewaarschuwd voor *challa*.

Een ander vers [*Mislei* 20:27] zegt: „De ziel van de mens is een lamp van G-d,” dus ook ten aanzien van de Sjabbat-lamp is men gewaarschuwd. Als men zich daar niet aan houdt, neemt Hasjem het bloed, de titel van eerstgeborene en de ziel terug. Het is de vrouw die hoofdzakelijk voor alle drie, d.w.z. voor het *nidda*-bloed, de afscheiding van *challa* en het aansteken van de Sjabbat-kaarsen verantwoordelijk is.

De kwetsbaarheid van een man

Na de kwetsbaarheid van de vrouw tijdens haar bevalling uitgebreid te hebben geïllustreerd, bespreekt de Gemara nu de kwetsbare momenten van een man.

Reisj Lakisj heeft gezegd: wanneer een man in gevaarlijke omstandigheden verkeerd, zoals wanneer hij over een brug loopt [*Rasji*: Of als hij langs een wankele, schuin overhellende muur loopt, of als hij op reis gaat] is een man kwetsbaar.

We leren hieruit, zegt Rav Jannai, dat men zich nimmer in gevaar mag begeven, er daarbij op vertrouwend dat een wonder hem zal beschermen, want misschien komt er geen wonder en zelfs al wordt hij gered door een wonder, dan wordt dat van zijn eigen verdiensten afgetrokken. Zo ook, zegt Rav Jitschak, de zoon van Rav Jehoeda, als iemand ziek is, moet hij een verdienste inleveren om te worden hersteld.

De G-ddelijke voorzienigheid

Een Baraita: R. Jisjmaël heeft gezegd: „Wanneer iemand van een dak valt, is hij reeds vanaf de tijd van de Schepping voorbestemd om te vallen.” [De Baraita raakt hier aan het eeuwenoude probleem van de vrije keuze. Rambam schrijft hier uitgebreid over. Kort samen gevat: de kennis van Hasjem is niet vergelijkbaar met onze kennis: de mens en zijn kennis zijn twee verschillende entiteiten. G-d en Zijn kennis en het resultaat ervan zijn één en onveranderbaar. Wanneer het resultaat van G-ds kennis veranderbaar was, was G-d veranderbaar en zouden er meerdere goden bestaan, *Ch.weSj.*] Desondanks is de eigenaar van het dak, die geen omheining gemaakt heeft, strafbaar. Ook al verdiende de gevallene te vallen, straf wordt alleen uitgemeten door iemand die ook schuldig is.

Het belang van *tesjoeva*

Wie ziek wordt of zich in gevaar moet begeven, moet zijn eigen daden onderzoeken en *tesjoeva* doen, want op het moment dat iemand zwak is, zal de Hemelse aanklager zijn zonden opnoemen. Iemands goede daden fungeren dan als zijn advocaat. Wanneer die er onvoldoende zijn, wegens begane zonden, moet men *tesjoeva* doen. Iedere goede daad zendt een verdedigende engel naar boven, iedere slechte daad een aanklagende engel. Eén verdedigende engel kan opwegen tegen duizend aanklagers. [Zoals een ter dood veroordeelde door een *Beit Din* gered kan worden door één getuige die iets ten goede van de beklaagde komt vertellen.]

Daf 32b

De straf van een man

Wie zijn geloften ten aanzien van een offer niet nakomt, diens vrouw zal sterven [zoals een schuldeiser die zijn vordering komt innen door het bed van de schuldenaar in beslag te nemen] en wie andere geloften en eden aan Hasjem niet nakomt, diens kinderen zullen vroeg sterven [zoals de schuldeiser die het handwerk van de schuldenaar komt opeisen, zo zal Hasjem zijn kinderen als handwerk opeisen].

Een vers [Jeremiahoe 2:30] zegt: „Voor niets heb Ik je kinderen gedood, want zij werden niet vermaand.” De Gemara verklaart: dat is omdat de ouders geen Tora hebben geleerd [en dus hun kinderen niet konden vermanen voor overtredingen, en die zo voorkomen].

Kindersterfte als straf voor de ouders

Een Baraita vertelt: Een *Tanna* zegt dat kinderen sterven omdat de ouders geen *mezoeza* aan hun deurpost hebben bevestigd, want er staat geschreven [Devariem 11:20-21]: „En je zult ze schrijven op de deurposten van je huis... opdat jouw dagen en die van je kinderen verlengd zullen worden.” En een andere *Tanna* zegt dat kinderen sterven omdat hun vader geen *tsietsiet* droeg, zoals er geschreven staat [Jeremiahoe 2:34]: „Ook in de hoeken van je kleding wordt onschuldig bloed gevonden van de arme, reine zielen.” [Dat wil zeggen: als je geen *tsietsiet* draagt in de hoeken van je kleding, zal dat de oorzaak zijn van de dood van je onschuldige kinderen, die nog rein van zonden zijn (want jonge kinderen kunnen geen overtreding begaan, omdat zij nog geen mitswot verplicht zijn)].

Beloning en straf voor andere mitswot

Een Baraita vertelt:

R. Nechemja zegt: Redeloze haat wordt gestraft met ruzie in huis, miskraam en kinderen die jong sterven.

R. Elazar ben Jehoeda zegt: Het niet nemen van *Challa* wordt gestraft doordat een beracha onthouden wordt aan opgeslagen voedsel, waardoor de prijzen zullen stijgen; mensen zullen planten en anderen zullen oogsten.

Maar wanneer mensen *challa* afnemen, zullen ze gezegend worden.

Het niet geven van *troema* en *ma'aser* [aan de Kohaniem] wordt door de Hemel gestraft, doordat de regen en dauw zal worden tegengehouden, waardoor de prijzen zullen stijgen, en de mensen kunnen zich geen inkomen verwerven. Want er staat geschreven [Jov 24:19]: „Het droge en het warme seizoen steelt de wateren van het sneeuw-seizoen.” Dat wil zeggen: omdat zij in de zomer van de *Kohaniem* gestolen hebben, door hun niet de *troema* en *ma'aser* te geven die hun toekomt, zal Hasjem in de winter de regen en sneeuw als het ware van hen stelen, d.w.z. tegenhouden.]

Wie wel *troema* en *ma'aser* geeft aan de *Kohaniem*, die wordt met overvloed gezegend, totdat zijn lippen zullen zeggen: Genoeg!

Over ruim drie weken is het Pesach!

De Sjoelchan Aroech [de codex van Joodse wetten], O.Ch. 429:1 zegt: „Men begint al dertig dagen vóór Pesach te vragen over de halachot [wetten] van Pesach.” En de Misjna Beroera (429:2) zegt dat men al vanaf de dag van Poeriem zelf daarmee begint. Poeriem is voorbij en dus beginnen we met een inleiding over Pesach. De volledige wetten voor Pesach zijn te vinden op onze website:

<http://www.joodsleven.nl/Halacha/Pesach/Pesach.htm>.

INLEIDING

Pesach – het Joodse Paasfeest – is een van de belangrijkste feestdagen van het Joodse volk. Pesach wordt het „feest van de vrijheid” genoemd, omdat het de Exodus – de Uittocht – van de Joden uit Egypte gedenkt, nadat zij daar 210 jaar in slavernij geleefd hadden. Pesach wordt beschouwd als de officiële geboorte van het Joods volk. Het is een les voor de strijd naar identiteit en contuïteit die de basis vormt van het Joodse bewustzijn in de 3.300 jaar die sedert dien verlopen zijn.

De Exodus was het gevolg van de Tien Plagen, die Par'o [Farao] ervan overtuigden het Joodse volk te laten gaan. Zeven dagen daarna splitste de Rietzee zich voor het Joodse volk en verdrong het Egyptische leger daarin. 50 dagen na de Uittocht ontving het Joodse volk de Tora op de Berg Sinai.

Pesach wordt in Israëel gedurende zeven dagen, buiten Israëel acht dagen gevierd.

Het woord *Pesach* betekent in het Hebreeuws „passeren, overspringen, overslaan.” Het feest heeft die naam gekregen omdat G-d tijdens de Tien Plagen en met name tijdens de laatste van die tien, de plaag van de dood van de eerstgeborenen, de huizen van de Israëlieten had overgeslagen.

Gedurende die zeven dagen wordt geen brood of ander gegist of gedeseemd voedsel [*chameets*] gegeten. Pesach wordt gekenmerkt door het eten van *matsot* [meervoud van *matsa*]. Daartoe wordt voordat het feest begint alles wat *chameets* bevat het huis uit geruimd. Voor deze dagen worden ook speciale pannen, schalen, borden, bestek en ander eetgerei gebruikt.

Op de eerste dag (buiten Israëel op de twee eerste dagen) wordt de Seder-avond gevierd met een feestmaaltijd, waarop over de Uittocht verteld wordt.

Waarom is deze feestdag zo belangrijk?

Waarom maakt het Jodendom zoveel ophef over de Uittocht? Natuurlijk is het belangrijk. Maar iedere Sjabbat en op ieder feest, in het midden van de *Kiddoesj* – de heiliging van de dag – wordt de Exodus uit Egypte genoemd, en iedere dag tweemaal, 's ochtends en 's avonds tijdens het *Sjema*, wordt de Uittocht genoemd. En dan wordt er nog eens een hele avond over verteld.

Het Joodse begrip van G-d is gebaseerd op twee fundamenten:

- 1) G-d schiep de wereld, en
- 2) G-d bemoeit zich dagelijks met alles wat er in de wereld gebeurt.

Sjabbat is de getuigenis van het eerste begrip, de Uittocht de getuigenis van het tweede.

Hoewel iedereen die om zich heen kijkt en de wereld en de natuur beziet, kan begrijpen dat dit alles niet vanzelf ontstaan kan zijn, maar dat het door een Schepper geschapen moet zijn, een begrip dat ook in de

westerse wereld in brede kringen aanvaard wordt, is de tweede veronderstelling voor velen moeilijker te accepteren: Wanneer G-d zich zo intensief met alles wat de mens overkomt, bezighoudt, waarom is er dan zoveel lijden in de wereld? Het is hier niet de plaats om antwoord te geven op dit probleem, waarmee in het bijbelboek Ijov [Job] reeds worstelde. Maar de getuigenis van een heel volk van over de 600.000 gezinnen van het directe ingrijpen door G-d in het dagelijkse leven en in de gewone gang van zaken van de natuur, een gebeurtenis die van generatie op generatie met verbazingwekkende nauwkeurigheid werd doorverteld, is de basis geworden van dit facet van het Jodendom, dat gelooft in deze bemoeienis van G-d met het dagelijkse leven. En daarom neemt de herinnering aan die gebeurtenis in de geschiedenis van het Volk Israël zo'n belangrijke plaats in.

Maar er is meer. Wanneer wij spreken over de Uittocht uit Egypte, dan is er altijd sprake van de verlossing uit de slavernij. Dat slavernij iets afschuwelijks is, zal iedereen bevestigen die iets gelezen heeft over het lot van de Negers uit Afrika die als slaven naar de „Nieuwe Wereld” werden vervoerd. Het valt te veronderstellen dat de Egyptenaren niet minder wreed waren voor hun slaven, dan hun opvolgers 3.000 jaar later en de midrasj laat daar dan ook geen twijfel over bestaan. Toch spreken wij niet over de verlossing van de martelingen en het harde slavenwerk, maar we hebben het altijd over de verlossing van de slavernij, en wij vieren dat wij nu vrije mensen zijn.

Wat, behalve het harde werk en de martelingen onderscheidt een slaaf van een vrij mens? Het Hebreeuwse woord voor slaaf, *'èwed* is afgeleid van het woord *'awoda* – arbeid. Er bestaat een ander woord in het Hebreeuws voor arbeid, *melacha*. Dat is alle scheppende arbeid die op Sjabbat en feestdagen verboden is. Het verschil tussen *'awoda* en *melacha*, tussen arbeid en scheppende arbeid is de schepping. Een slaaf, of dat nu is iemand die slaaf is van een meester of een slaaf van werkgever of slaaf van zijn eigen geneugten en driften, heeft geen doel met zijn arbeid, anders dan de arbeid zelf. Wie *melacha* verricht heeft zijn doel hoger gericht. Want werken om de „rekening te betalen” of om de kinderen „een goede opleiding te geven” of om „comfortabel van het pensioen te genieten” heeft beperkte waarde.

Toen de Joden uit de slavernij werden bevrijd, was dat niet het einde van het verhaal. Toen Mosjé aan Par'o vroeg „Laat mijn volk gaan” was dat niet de volledige zin die hij sprak, maar hij vroeg: „Laat mijn volk gaan, opdat zij G-d kunnen dienen.” Want het doel van de bevrijding uit de slavernij was niet alleen een fysieke bevrijding, maar een bevrijding uit de geestelijke slavernij van de doelloosheid. En inderdaad, meteen op de tweede avond van Pesach begint het 50 dagen aftellen naar Sjawoet, het feest van *Matan Tora*, ter herinnering aan de ontvangst van de Tora op Sinai.

Sederavond is een avond van getuigenis. De avond waarop het Joodse volk van generatie op generatie vertelt hoe hetzelfde getuige was van het ingrijpen van Hasjem in het dagelijkse leven, de herinnering waaraan dagelijks in het kort gerefereerd wordt, maar die op deze avond uitgebreid en triomfantelijk verteld wordt. Niet slechts als een geschiedenis verhaal, zoals één van de vier zonen het opvat, maar als een aansporing om ook de geboden van Tora te houden, zelfs de kleine details, zoals de *afikoman*, waarover wij de „wijze zoon” vertellen als hij ons vraagt wat dit allemaal te betekenen heeft.

De matsot

Gedurende de Pesachweek is het de Joden verboden *chameets* – gegiste graanproducten – te eten of te drinken. Matsa is het hoofd voedsel in die week. De Bijbel geeft twee redenen voor het eten van matsa. De meest bekende reden is dat op de ochtend van de Uittocht de Joden zo'n haast hadden om weg te komen, dat zij geen tijd hadden om hun deeg te laten rijzen. Daarom aten zij het maar ongerezen. Maar dat verklaart nog niet waarom het eten van *chameets* op Pesach als zo'n ernstige overtreding beschouwd wordt, dat men er met *kareet* voor gestraft wordt als men willens en wetens toch *chameets* eet. Maar er is een tweede reden. De Bijbel vertelt (Exodus 12:8) dat de Joden op de avond *vóór* de uittocht, dus de eerste seder-avond, matsa aten. Dat was omdat *chameets* opgeblazen is en arrogantie symboliseert; matsa is eenvoudig en nederig. Om dichter tot de Almachtige te komen, dat wil zeggen, om Zijn wil te doen en te leven volgens hogere normen dan die welke gesteld worden door het vergaren van rijkdom en welvaart, moet men instaat zijn een stapje omlaag te doen in zijn eigen ogen en zich tevreden stellen met de eenvoudige, ongerezen matsot. Daarom verwijderen wij al het *chameets* niet alleen uit ons huis, maar ook uit ons hart. We verwijderen alle hooghartigheid en onderwerpen ons nederig aan hogere, geestelijke doeleinden.